

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра міжнародних відносин і суспільних наук

ЗАТВЕРДЖЕНО

гуманітарно-педагогічний факультет

19 червня 2025 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ «МІЖНАРОДНІ
ВІДНОСИНИ, СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА
РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»**

Галузь знань С «Соціальні науки, журналістика та інформація»

Спеціальність СЗ «Міжнародні відносини»

Освітня програма «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Гуманітарно-педагогічний факультет

Розробник: доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, кандидат історичних наук, доцент Асатуров С. К.

Київ – 2025 р.

Опис навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна – Вступ до спеціальності «Міжнародні відносини» входить до дисциплін спеціальної професійної підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» зі спеціальності 291 - «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Курс Вступ до спеціальності «Міжнародні відносини» вивчається студентами спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» на I курсі, протягом I семестру.

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	бакалавр	
Спеціальність	СЗ «Міжнародні відносини»	
Освітня програма	«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (якщо є в робочому навчальному плані)	-	
Форма контролю	Екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна	заочна
Курс (рік підготовки)	1	
Семестр	1	
Лекційні заняття	15 год.	
Практичні, семінарські заняття	30 год.	
Лабораторні заняття		
Самостійна робота	75год.	
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми здобуття вищої освіти	3 год.	

1. Мета, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни:

на основі сучасних теоретико-методологічних підходів розкрити природу, сутність міжнародних відносин як явища суспільного життя історичної і політологічної категорії та самостійної науки, показати етапи їх історичного розвитку, середовище, види і типи, проаналізувати функціональну та інституціональну структуру міжнародних відносин, закономірності, тенденції і проблеми розвитку в умовах доброчесності процесів. При цьому стратегічним завданням є формування у студентів чіткої, логічно послідовної і структурованої системи знань та уявлень щодо своєї майбутньої професійної підготовки.

Сформувані у студентів основи історико-дипломатичного мислення на основі знання процесів історичного розвитку міжнародних відносин, еволюції дипломатичної сфери, розуміння ними закономірностей та особливостей розвитку історичного процесу у світовій політиці та міжнародних відносинах.

Засвоївши матеріал курсу «Вступ до спеціальності міжнародні відносини», студент матиме уявлення про формування міжнародних відносин та еволюцію міжнародних систем, вмітиме визначати причини, сутність та наслідки тих чи інших історичних подій, зможе самостійно аналізувати ключові історичні тенденції становлення світової політики.

При цьому стратегічним завданням є формування у студентів чіткої, логічно послідовної і структурованої системи знань та уявлень щодо своєї майбутньої професійної підготовки.

Набуття компетентностей.

- інтегральна компетентність (ІК)

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій, зовнішньополітичної діяльності держав, міжнародних взаємодій між державами, міжнародними організаціями та недержавними акторами, що вони характеризуються комплексністю та невизначеністю умов і передбачають застосування теорій суспільних наук та спеціальних наукових методів дослідження проблем міжнародних відносин.

- Загальні компетентності (ЗК)

ЗК 1. Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина України;

ЗК 3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;

ЗК 4. Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності;

ЗК 6. Здатність генерувати нові ідеї;

ЗК 8. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

ЗК 14. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

- Спеціальні (фахові) компетентності (СК)

СК 1. Здатність виокремлювати ознаки та тенденції розвитку, розуміти природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій;

СК 2. Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному, інформаційному тощо;

СК 3. Здатність оцінювати стан та напрями досліджень міжнародних відносин та світової політики у політичній, економічній, юридичній науках та міждисциплінарних дослідженнях;

СК 5. Здатність аналізувати вплив світової економіки, міжнародного права та внутрішньої політики на структуру й динаміку міжнародних відносин та зовнішньої політики держави;

СК 8. Усвідомлювати національні інтереси України на міжнародній арені

СК 12. Здатність до здійснення комунікацій та інформаційно-аналітичної діяльності у сфері міжнародних відносин українською та іноземними мовами.

Програмні результати навчання

РН01. Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.

РН03. Знати природу міжнародного співробітництва, характер взаємодії між міжнародним акторами, співвідношення державних, недержавних акторів у світовій політиці.

РН04. Знати принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держав, взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою, визначення та реалізації на міжнародній арені національних інтересів держав, процесу формування та реалізації зовнішньополітичних рішень.

PH13. Вести фахову дискусію із проблем міжнародних відносин, міжнародних комунікацій, регіональних студій, зовнішньої політичної діяльності, аргументувати свою позицію, поважати опонентів і їхню точку зору.

PH17. Мати навички самостійного визначення освітніх цілей та навчання, пошуку необхідних для їх досягнення освітніх ресурсів.

PH18. Знати та застосовувати основні принципи запобігання корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

2. Програма та структура навчальної дисципліни

	Назви змістових модулів і тем											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Запобігання корупції та недоброчесності у академічному середовищі й навчальному процесі.												
Тема 1 Доброчесність: сутність та поняття. Методи та механізми запобігання проявам не доброчесності у навчальному процесі.	7	1	3			3						
Тема 2. Корупція як суспільно-політичне та економічне явище. Проблема подолання проявів корупції у академічному та освітньому середовищі.	8	1	3			4						
Тема 3. Проблема подолання проявів корупції у академічному та освітньому середовищі.	10	2	4			4						
Разом за змістовим модулем 1	25	4	10			11						
Змістовий модуль 2. Міжнародні відносини як навчальна дисципліна. Основні підходи до вивчення міжнародних відносин. Зовнішня політика і дипломатія												
Тема 4. Міжнародні відносини як напрям вищої	20	2	4			14						

освіти, як наука і предмет дослідження. Основні категорії та поняття МВ. Системний підхід у вивченні МВ												
Тема 5. Організація навчального процесу та традиції підготовки бакалаврів-міжнародників у НУБіП України.	18	2	4			12						
Тема 6. Співвідношення внутрішньої та зовнішньої політики. Зовнішня політика та дипломатія	23	3	6			14						
Тема 7. Сучасна система міжнародних відносин. Україна у світовій політиці	34	4	6			24						
Разом за змістовим модулем 2	95	11	20			64						
Усього годин	120	15	30			75						

3. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Доброчесність: сутність та поняття. Методи та механізми запобігання проявам не доброчесності у навчальному процесі.	1
2	Корупція як суспільно-політичне та економічне явище. Проблема подолання проявів корупції у академічному та освітньому середовищі.	1
3	Проблема подолання проявів корупції у академічному та освітньому середовищі.	2
4	Міжнародні відносини як напрям вищої освіти, як наука і предмет дослідження. Основні категорії та поняття МВ. Системний підхід у вивченні МВ	2
5	Організація навчального процесу та традиції підготовки бакалаврів-міжнародників у НУБіП України.	2
6	Співвідношення внутрішньої та зовнішньої політики. Зовнішня політика та дипломатія	3
7	Сучасна система міжнародних відносин. Україна у світовій політиці	4

4. Теми семінарських занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Доброчесність: сутність та поняття. Методи та механізми запобігання проявам не доброчесності у навчальному процесі.	3
2.	Корупція як суспільно-політичне та економічне явище. Проблема подолання проявів корупції у академічному та освітньому середовищі.	3
3.	Проблема подолання проявів корупції у академічному та освітньому середовищі.	4
4.	Міжнародні відносини як напрям вищої освіти, як наука і предмет дослідження. Основні категорії та поняття МВ. Системний підхід у вивченні МВ	4
5.	Організація навчального процесу та традиції підготовки бакалаврів-міжнародників у НУБіП України.	4
6.	Співвідношення внутрішньої та зовнішньої політики. Зовнішня політика та дипломатія	6
7.	Сучасна система міжнародних відносин. Україна у світовій політиці	6
	Всього	30

5. Теми самостійної роботи під керівництвом НПП

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Доброчесність: сутність та поняття. Методи та механізми запобігання проявам не доброчесності у навчальному процесі.	3
2	Корупція як суспільно-політичне та економічне явище. Проблема подолання проявів корупції у академічному та освітньому середовищі.	4
3	Проблема подолання проявів корупції у академічному та освітньому середовищі.	4
4	Міжнародні відносини як напрям вищої освіти, як наука і предмет дослідження. Основні категорії та поняття МВ. Системний підхід у вивченні МВ	14
5	Організація навчального процесу та традиції підготовки бакалаврів-міжнародників у НУБіП України.	12
6	Співвідношення внутрішньої та зовнішньої політики. Зовнішня політика та дипломатія	14
7	Сучасна система міжнародних відносин. Україна у світовій політиці	24
	Разом	75

6. Методи та засоби діагностики результатів навчання

В процесі навчання використовуються словесні методи: лекція, лекція-дискусія; наочні: демонстрація матеріалу за допомоги мультимедійних засобів; практичні: реферати з історії міжнародних відносин. Крім того, важливу роль відіграють творчі, проблемно-пошукові методи, пов'язані із постановкою наукової гіпотези, розгляд якої має знайти відображення в навчальній діяльності студентів. Обов'язковими є усне, або письмове опитування; тестування; захист рефератів (інших практичних робіт); пірінгове опитування тощо. Основними формами навчання

є лекції, семінарські завдання, самостійна робота студентів.

7. Методи навчання

Активно застосовуються такі методи, як, наприклад, проблемне, практико-орієнтовне, проектне навчання, кейс-метод, навчання через дослідження, початкові дискусії та дебати, командна робота, робота у навчально-наукових гуртках тощо.

8. Оцінювання результатів навчання

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національну оцінку згідно чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

8.1 Розподіл балів за видами навчальної діяльності

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання
Модуль 1. Запобігання корупції та недоброчесності у академічному середовищі й навчальному процесі.		
Пр. 1. Доброчесність: сутність та поняття. Методи та механізми запобігання проявам не доброчесності у навчальному процесі.	РН17. Мати навички самостійного визначення освітніх цілей та навчання, пошуку необхідних для їх досягнення освітніх ресурсів. РН18. Знати та застосовувати основні принципи запобігання корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.	14
Самостійна робота 1. Академічна доброчесність – основа організації навчального процесу. Поняття корупції і проблеми її неприпустимості у навчанні.		14
Пр. 2. Запобігання корупції та недоброчесності у академічному середовищі й навчальному процесі.		14
Пр. 3. Проблема подолання проявів корупції у академічному та освітньому середовищі.		14
Самостійна робота 2. Поняття корупції і проблеми її неприпустимості у навчанні.		14
Модульна контрольна робота 1.		30
Всього за модулем 1		100
Модуль 2. Міжнародні відносини як навчальна дисципліна. Основні підходи до вивчення міжнародних відносин. Зовнішня політика і дипломатія		
Пр. 4. Основні категорії та поняття МВ. Системний підхід у вивченні МВ.	РН01. Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин. РН03. Знати природу міжнародного	5
Пр. 5. Організація навчального процесу та традиції підготовки бакалаврів-міжнародників у НУБіП України.		5
Пр. 6. Геополітика як напрям досліджень МВ.		10
Пр. 7. Геополітичні витоки,		10

причини та наслідки найважливіших подій в історії міжнародних відносин.	співробітництва, характер взаємодії між міжнародним акторами, співвідношення державних, недержавних акторів у світовій політиці.	
Пр. 8. Зовнішня політика: поняття та сутність.		5
Пр. 9. Співвідношення внутрішньої та зовнішньої політики.	РН04. Знати принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держав, взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою, визначення та реалізації на міжнародній арені національних інтересів держав, процесу формування та реалізації зовнішньополітичних рішень.	5
Пр. 10. Дипломатія та дипломатична служба.		10
Пр. 11. Основні тенденції розвитку сучасної системи міжнародних відносин.	РН13. Вести фахову дискусію із проблем міжнародних відносин, міжнародних комунікацій, регіональних студій, зовнішньої політичної діяльності, аргументувати свою позицію, поважати опонентів і їхню точку зору.	10
Пр. 12. Зовнішня політика України в сучасних умовах.		10
Модульна контрольна робота 2.		30
Всього за модулем 2		100
Навчальна робота	(M1 + M2)/2*0,7 ≤ 70	
Екзамен/залік		30
Всього за курс	(Навчальна робота + екзамен) ≤ 100	
Курсовий проект/робота (за наявності)		

8.2 Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамени/заліки)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

8.3 Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання	Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
Політика щодо академічної доброчесності	Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Реферати повинні мати коректні текстові та веб-посилання на використану літературу.
Політика щодо відвідування	Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в онлайн формі за погодженням із деканом факультету)

9. Навчально-методичне забезпечення

- електронний навчальний курс дисципліни (на навчальному порталі НУБіП України eLearn - <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=2558>);

- конспекти лекцій та їх презентації;
- підручники, навчальні посібники, практикуми;
- методичні матеріали щодо вивчення навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти денної форми здобуття вищої освіти.

1. Асатуров С.К. Навчально-методичний комплекс освітньої компоненти «Вступ до спеціальності Міжнародні відносини». – Київ – 2022.
2. Асатуров С. К. Методичні рекомендації з дисципліни «Вступ до спеціальності Міжнародні відносини». Навчально-методичне видання (для студентів ОС «Бакалавр» спеціальності 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії денної форми навчання). Редакційно-видавничий відділ НУБіП України. – 112 с.
3. Міжнародні системи та глобальний розвиток: підручник. / Кер. авт. колективу О.А.Коппель; за ред. А.В.Губерського, В.А.Манжоли. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 606 с.
4. Системи міжнародних відносин. Навчальний посібник. / За ред. В. А. Манжоли. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2007.

Історія міжнародних відносин // <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=2954>

- Асатуров С. К. Методичні рекомендації з дисципліни «Історія міжнародних відносин 1815 – 1918 рр.». – К., в-во НУБіП України, 2025 р.
- Асатуров С. К. Робоча програма навчальної дисципліни «Історія міжнародних відносин 1815 – 1918 рр.». К., 2025 р.

10. Рекомендовані джерела інформації

1. Британський лев проти німецького орла: англо-німецькі суперечності в Африці (1871–1896 рр.): Монографія. / Долід В.В., Троян С.С. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2022. 204 с.
2. Булик М. В. Історія міжнародних відносин у давні часи: навчальний посібник. Маріуполь: МДУ, 2017. 274 с.
3. Брусиловська О. Історія міжнародних відносин (сер. III тис. до н.е. –сер. XVII ст. н.е.) : навч.-метод. посіб. для студентів ОНУ ім. І. І. Мечникова /О. І. Брусиловська, І. М. Коваль. – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2013. – 188 с
4. Григор'єва Т. Історія дипломатії: від давнини до кінця XVIII ст. /Т. Григор'єва. – Київ : Видавн. дім «Києво-Могилянська Академія», 2014. –177 с.
5. Зінченко А. Л. Історія дипломатії: від давнини до Нового часу. – К.: Проза, 2005. – 560 с
6. Зінченко А. Л. Історія дипломатії : навч. посіб. / А. Л. Зінченко. – Вінниця : Нова книга, 2002. – 433 с
7. Головченко В.І., Рубель В.А. Нова історія Азії та Африки: колоніальний Схід (кінець XIX – друга третина XX ст.). - К.: «Либідь», 2010. – 520 с.
8. Іваницька О. П. Історія міжнародних відносин (1918-1945 роки): Навч. посіб. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2011. – 632 с.
9. Історія міжнародних відносин і зовнішньої політики. XX – початок XXI ст.: Навч. посіб. / В.Ф. Салабай, І.Д. Дудко, М.В. Борисенко, М.П. Чуб. – К.: КНЕУ, 2006. – 368 с.
10. Історія міжнародних відносин (від Стародавнього світу до початку XX ст.): Навч. посіб. / Я. Б. Турчин, Р. Б. Демчишак, Т. І.Плазова. – Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2013. – 139 с
11. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945–1970-ті роки): Підруч. / В. А. Манжола, М. М. Білоусов, Л. Ф. Гайдуков та ін. — К.: Либідь, 1999. — 558 с.

12. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980-2000-ні роки): Підруч. / В. А. Манжола, М. М. Білоусов, Л. Ф. Гайдуков та ін. — К.: Либідь, 2001. — 622 с.
13. Пронь С.В. Міжнародні відносини та зовнішня політика. 1914-1991 роки: Навч. посіб. — Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2009. — 140 с
14. Марущак М. Й. Історія дипломатичних відносин у XX сторіччі : [навч. посіб.] / М. Й. Марущак. — Вінниця : Нова книга, 2008. — 368 с.
15. Крушинський В. Ю., Манжола В. А. Міжнародні відносини та світова політика. 1945-1980. Дати. Події. Факти: Навч. посібник. — К.: Либідь, 2007. — 192 с.
16. Кучменко Е. М. Історія міжнародних відносин першої половини XX ст. : (історико-політ. есе) : [в 2 ч.] / Е. М. Кучменко, Б. А. Кучменко. — К. : [ППК ДСЗУ], 2007. — Ч. 1. — 369 с. ; Ч. 2. — 386 с.
17. Турчин Я.Б., Демчишак Р.Б., Матлай Л.С. Історія міжнародних відносин (1914–2015): навчальний посібник для студентів ВНЗ Львів: Вид-во Львів. Політехніки, 2016.– 140 с.
18. Турчин, Я. Б. Історія міжнародних відносин (від Стародавнього світу до початку XX ст.) [Текст] : навчальний посібник / Я. Б. Турчин, Р. Б. Демчишак, Т. І. Плазова ; Міністерство освіти і науки України, Національний університет «Львівська політехніка». — Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. — 138 с.
19. Хижняк І. А. Нова історія міжнародних відносин у системному форматі (1648-1918): Підручник. — К.: Персонал, 2009. — 224 с.
20. Цветков Г. М. Міжнародні відносини й зовнішня політика в 1917-1945pp.: Навч. посіб. — К.: Либідь, 1997. — 232 с
21. Black, Jeremy. A History of Diplomacy (U. of Chicago Press, 2010)
22. Brusylovska, O. (2013). The history of international relations (III millennium BC – the middle of the XVIIth century AD): educational and methodical manual. Odesa : Odessa I. I. Mechnikov National University.
23. Encyclopedia of Western Colonialisms since 1450 / Thomas Benjamin, editor in chief. — Thomson Gale, 2007. — 1248 p.
24. Furet F. Revolutionary France 1770–1880. — Malden: Blackwell, 2000. — 630 p.
25. Hayne, M. B. The French Foreign Office and the Origins of the First World War, 1898–1914 (1993)
26. Hryhorieva, T. (2014). History of diplomacy: from antiquity to the end of the XVIII century. Kyiv : “Kyievo-Mohylianska Akademiia” Publishing House.
27. Jackson, Peter "Tradition and adaptation: the social universe of the French Foreign Ministry in the era of the First World War", French History, 24 (2010)
28. Khizhniak, I. (2011). Systems of international relations in the history of modern times. Kyiv.
29. Kissinger, Henry. A World Restored: Metternich, Castlereagh, and the Problem of Peace: 1812-1822 (1999)
30. Kissinger, H. (2017). World Order: Reflections on the Character of Nations and the Course of History. Kyiv.
31. Macalister-Smith Peter, Schwietzke, Joachim, ed., Diplomatic Conferences and Congresses. A Bibliographical Compendium of State Practice 1642 to 1919 W. Neugebauer, Graz, Feldkirch 2017
32. MacMillan, Margaret. Paris 1919: Six Months That Changed the World (2003).
33. Malchow H. L. History and International Relations: From the Ancient World to the 21st Century / H. L. Malchow. — New York ; London, 2016. — 336 p.
34. Nicolson, Sir Harold George. The Congress of Vienna: A Study in Allied Unity: 1812-1822 (2001)
35. Otte, Thomas G. The Foreign Office Mind: The Making of British Foreign Policy, 1865–1914 (2011).
36. Puchala D. J. Theory and History in International Relations / D. J. Puchala. — New York ; London, 2003. — 288 p.
37. Rivère de Carles, Nathalie, and Duclos, Nathalie, Forms of Diplomacy (16th-21st c.), Toulouse, Presses Universitaires du Midi, 2015

38. Smith Th. W. History and International Relations / Th. W. Smith – London ; New York, 2003. – 240 p.
39. Wilkinson, Paul. International Relations: A Very Short Introduction. 2007. Oxford University Press.

11. Джерела мережі Інтернет

1. <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=2954>
2. <https://oxfordre.com/internationalstudies/view/10.1093/acrefore/9780190846626.001.0001/acrefore-9780190846626-e-242>
3. <https://www.uu.nl/en/research/history-of-international-relations>
4. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0305829808097648?journalCode=mila>
5. JSTOR (sources for academic content) – <http://www.jstor.org/>
6. SAGE Publications – <http://www.sagepub.com/>
7. Бібліографічна і реферативна база даних SCOPUS – <http://www.scopus.com/>
8. Сайт Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка – <http://www.iir.kiev.ua/>

Сайт Міністерства освіти і науки України (нормативні документи в галузі освіти і науки) – <http://www.mon.gov.ua/>